

LÉNARD SÁNDOR

(1910-1972)

"Akármit mondok, minden írás arra íteltetett, hogy töredék maradjon" — írja egyhelyt Lénard Sándor magyarul elsőként megjelent könyvében.

Hatvankét éves korában halt meg, életrajza és életműve oly gazdag, hogy áttekintése és felmérése monográfiát igényelne. Amit tudhatunk róla, rövid felsorolásban ennyi: orvos volt, és patikus. Költő volt második anyanyelvén, a németen. Író volt, aki könyveit maga illusztrálta. Művészettörténeti, zeneesztétikai és orvostörténeti írásait ismerjük. Nyelvészkedett és római szakácskönyvet írt. Bach életművének egyedülálló ismerője volt, és aki valaha hallotta őt muzsikálni, az tudja azt is, hogy kiváló interpretátora volt a zenének csembalón, orgonán és zongorán. Pedagógus volt és kertész: az ember- és növényपालánták hálásan fejlődtek keze gyöngéd érintésére. Nyelvtudása legendás volt. A világhír első alkalommal Milne latinra fordított *Micimackó* jával kapta szárnyára. Műfordító volt, a magyar lira szerelme — nemegyszer írta le, hogy verset csak magyar nyelven képes olvasni. Több

tucat magyar verset adott ki saját német fordításában.

Könyveit számtalan nyelvre fordították — magyarul, németül, olaszul és angolul ő maga írta meg azokat — de az egyetlen fontos nyelv számára, a haláláig megőrzött magyar volt.

* * *

A hatvanas évek elején New Yorkból hívott fel telefonon. Az első — és számára legfontosabb — kérdése az volt, hogy meg vagyok-e elégedve a kiejtésével! Nos, hibátlanul, idegen akcentus nélkül beszélt magyarul, noha 1918-ban, nyolc évesen hagyta el a magyar nyelvterületet. Mint mondotta: "vigyázott," hogy így legyen, s a föltett kérdésre, hogy lehet-e erre vigyázni, mély komolysággal felelte: "igen lehet"!

Tevékenységének, képességeinek e töredékes felsorolása mellett ellentmondásosnak látszódhat a bevezetőként leírt idézet. És mégsem az, mert fájdalmasan tudom, hogy mi mindent nem írt meg. Okolhatjuk ezért hosszú betegségét és korai halálát. Az igazság egy része valóban ez. De csak egyik része. A

"Szabadság" 1972 Jun. 21.

másik rész az — s ez már a mi felelősségünk —, hogy tulajdonképpen figyeltünk fel arra, hogy ki is az a Lénard Sándor aki tőlünk fényévnyi távolságban, még Braziliának is a legmélyén, német kiadó megbízásából, magyar szerzőket fordít németre.

Amikor 1967-ben megjelent első magyar könyve, a "Völgy a világ végén", ezt írta: "... engem pontosan úgy képzelhet el, mint a mesebeli királyt... tudja, azt, aki egyik szemével nevetett, a másikkal sirt. Nevetek... mint az, akinek egy félszázad

Lénard Sándor

multán, de még a siron innen sikerült megvalósítani az egy s egyedüli igazi tervét: tulajdonképpen soha sem akartam semmi mást, mint egyszer egy magyar könyvet írni... A siró szemem az, amelyik meglátta, hogy Alexander Lénard lett belőlem!... De miért nem áll a címlapon ugyanaz a név, mint az első elemi irkáján, Pestén?" Első könyvére ugyanis még azt a nevet irtuk, amelyen a világ megismerte, de később megjelent írásain már az a név állt, amely az első elemista irkáján is ott állt.

Ha volt egyetlen feleslegesnek ítélt centje, azt verskötetek kiadására fordította. Együtt barátjával, s több verskötetének illusztrátorával Amerigo Tottal.

Több félétven át tanított amerikai egyetemeken görögöt és latint. Kényszerűségből tette, mert pénztelen volt, s mert földjére vizet akart lehozni a Serraráról. De ha már a kényszer szorításában elhagyta kertjét, meg is akarta írni az Egyesült Államoknak azt a részét, amelyet testközelből ismert meg; a déli államokat. Ereje fogytán már csak egy hosszabb novella készült el: ez kényszerű vázlata annak az írásnak, amelynek teljes kibontására

erejéből már nem futotta. Braziliát amennyiben szeretted, azért szerette, mert mentes maradt a fajelméletektől.

A háboru után meghívták a magyar orvostudományi egyetem orvostörténeti tanzékre. Megköszönte, de nem fogadta el: belső alkata semmi kööttséget, semmi kívülről rászabott rendet nem viselt el. Azt vélte — többször le is írta —, hogy a törvények "papírlánca" rabbá teszi az embert.

Volt alkalma megélni azt, hogy mit jelent "nyilvántartott állampolgárnak" lenni. Csak a magyar állampolgárságát őrizte szívosán. Szabadságához oly mértékig ragaszkodott, hogy nem volt hajlandó megszerezni a brazil állampolgárságot, s még Nansen-utlevele sem volt. Félt a "papírláncoktól." Állampolgárságától tehát megfoszthatták, de magyarságtudatától soha. Mint ahogy a Bach-muzsikát sem lehetett elvenni tőle. "Da verschwinden alle Plagen, da verschwinden Ach und Schmerz" — dudolta ott, Dona Emmában, a kis falusi templom orgonáján játszva a 32-ik kantátát.

Ahol — saját betegségét ismerve — már régen a halálra készült. "Fiatal, nagyratörő koromban római sírhelyet kívántam magamnak. Cestius piramisa mellett, ott, ahol számócaszönyeg alatt pihennek a régi utak vandorai; ma szerényebb lettem, a páfrányt várom." És: "Az idő mulik... a folyosót mindenesetre úgy méreteztem, hogy a koporsómat ne legyen nehéz kivinni a hálósobából" — írja készülő házaról szólva.

A ház felépült, ott, a botokud-rezervátum szélén, a Serra tövében, és Lénard Sándor, e világ földönfutója otthonra lelt falai közt. "Okkal, vagy ok nélkül, de otthon érzem magamat. Pedig tudom, otthon ott van az ember, ahol gyökerei vannak, halottai az anyaföldben, ahol tegezük az embert, ahol nagyapja ültette diófának gyümölcsét törri, és fát ültetve unokáira gondol." Ha valaki, hát ő valóban tudta, hogy hol van "otthon" az ember; nem sokan szenvedtek nála jobban a honvágytól, s nem sokan szóltak róla szebben sem. Völgyéből néha, igen ritkán Sao Paoloba vágyott, mert ott még élt egy-két magyar, akit ismert:

"Nincs megoldás, nincs remény. Csak álmok vannak. Sao Paoloban, ajtók mögött még szabad játszani... Gül Baba sirjánál néha megjelenik egy dervis, aki gyalog jött Kisásziából, ott imádkozik a rózsák atyjánál, nehogy megtudja a szent, hogy a gyaurok elfoglalták Budavárát... s én néha elvagyódom Sao Paoloba, ahol én is azt játszhatom, hogy béke van nem lesz megint világháború, az örültek visszatérnek a tébolydákba, minden rendbe fog jönni... Kár, hogy Sao Paolo is végtelen messze van!"

A "láthatatlan ház" gazdája is láthatatlan immár mindörökre. Ott pihen kertjében, maga ültette fenyőfája alatt. Messze... végtelenül messze tőlünk.

Szerb Antalné

(A budapesti "Magyar Hírek"-ből)

